

AXEL OLRIC'İN EPİK YASALARI IŞIĞINDA “SALUR KAZANUN EVİ YAGMALANDUĞI BOYU BEYAN EDER” İSİMLİ HİKÂYESİNİN OKUNMASI

Reading the Story Called “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” by the Epic Laws of Axel Olric

Nuriye GÜLMEN*

ÖZ

Dede Korkut Oğuznameleri'nin sözlü kültüre mi yoksa yazılı kültüre mi ait olduğu tartışmalı bir konudur. Bu çalışmada, Oğuznamelerin ikincisi olan “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” isimli hikâye Axel Olric'in belirlediği “Halk Anlatılarının Epik Yasaları”na göre okunacak ve bu hikâyenin sözlü kültüre ait olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler

Dede Korkut Oğuznameleri, Axel Olric, Halk Anlatıları

ABSTRACT

It is a controversial issue whether the stories in The Book of Dede Korkut belong to oral culture or writing one. In this paper, the second story in The Book of Dede Korkut called “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” is analyzed according to the rules that Axel Olric determines as “The Epic Laws of the Folk Narratives” and it will be discussed whether this story belongs to oral culture or not.

Key Words

The Book of Dede Korkut, Axel Olric, Folk Narratives

Bu çalışmada Dede Korkut Oğuznameleri'nden ikincisi olan “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” isimli hikâye Axel Olric'in belirlediği “halk anlatılarının epik kuralları”na göre okunacaktır. Axel Olric'in ilk olarak 1909'da yayımladığı “Halk Anlatılarının Epik Kuralları” isimli yazısı 1975 yılında Türkçeye çevrilmiş, bu kuralların uygulama alanı bulduğu iki çalışmada *Millî Folklor* dergisinde yayımlanmıştır (Adıgüzel 26). Birincisi Tarkan Özcan'ın, epik kuralları *Oğuz Kağan Destanı*'na; ikincisi de Sedat Adıgüzel'in *Akbuzat Destanı*'na uyguladığı çalışmalardır. Bu iki çalışmada da destanların Olric'in epik kurallarıyla büyük ölçüde örtüştüğü sonucuna varılmıştır.

Axel Olric “Halk Anlatılarının Epik

Kuralları” başlıklı çalışmasında halk anlatılarının birbirine çok benzer içeriklere sahip oluşunu şöyle vurgular: “Halk anlatılarıyla ilgilenen herhangi bir kimse uzaktaki bir halkın edebiyatını okuyunca, bu halk ve onun geleneksel anlatıları o kimseye şimdikiye kadar tamamen yabancı olsa bile, bu anlatılarla daha önce karşılaşmış gibi bir duyguya kapılır”. Olric bu görüşünü de “[i]lkel insanın ortak zihin özelliği[ne] ve bu özelliğe uygun olan doğa kavramı ve ilkel mitoloji[ye]” bağlar (177).

Olric, halk anlatıları arasındaki benzerliğin ortak kuralları belirlemek için hangi toplumlara ait anlatılardan yola çıktığını makalede açıkça belirtmemiştir ancak, bunların “tüm Avrupa halk edebiyatına ve hatta daha uzaklara

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, gulmen@bilkent.edu.tr

bile uygulanabil[ceğini]” söylemektedir (178). Burada kuralların uygulama alanını “Avrupa ve hatta daha uzaklar”a ait anlatılar olarak belirlemesi iki açıdan sakıncalıdır: Birincisi bu saptama belirsizdir. “Tüm Avrupa halk edebiyatı ve daha uzak” olan yerlerle kastedilen açık değildir. Açık olsa bile bu kuralların neden buralara uygulanabileceği ama başka yerlere uygulanamayacağı belirtilmemiştir. Diğer yandan, eğer “Halk Anlatılarının Epik Kuralları”ndan bahsediyorsak, bunun tüm halk anlatılarına uygulanabilir olduğunu iddia ediyoruz demektir. Değilse, “Avrupa halk anlatılarının epik yasaları” gibi daha sınırlı bir başlıkla yola çıkmak doğru olacaktır.

Olric’in makalesinin eksik olduğunu düşündüğümüz bu yanı çalışmamız açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Makalede hangi toplumların anlatılarından yola çıkarak bu yasaları belirlediğine dair kesin bir bilgi olmasa da uygulama alanının öncelikle Avrupa olduğunu söylemesi ve yasaları belirlemede kullandığı örneklerin de bize gösterdiği, Olric’in Avrupa merkezli bir çalışma yaptığıdır. Bu çalışmanın sonucu bize Avrupa halk anlatılarından yola çıkılarak saptanmış kuralların Anadolu’da üretilmiş bir anlatıya uygulanabilir olup olmadığını gösterecektir. Eğer uygulanabiliyorsa birincil amacımız olan Dede Korkut Oğuznamelerinin sözlü kültüre ait olup olmadığı sorusuna cevap vermiş, diğer yandan da Olric’in kurallarının daha geniş bir coğrafyada uygulama alanı bulduğunu saptamış olacağız.

Axel Olric adı geçen çalışmasında sadece masalları ya da mitleri değil genel olarak halk anlatılarını içine alan “sage” adını verdiği “daha geniş bir kategori üzerinde” çalışmayı uygun bul-

duğunu belirtir. “Sage”yi belirleyen on iki kural saptar. Biz de Dede Korkut Oğuznameleri’nde yer alan “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” isimli hikâyeyi bu on iki kurala göre okuyarak, bu hikâyenin halk anlatısı olup olmadığı sorusuna cevap bulmaya çalışacağız.

Olric’e göre ilk kural “Giriş ve Bitiş Kuralı”dır. Buna göre “Sage birdenbire başlamaz ve birdenbire bitmez. [...] Sage durgunluktan coşkunluğa doğru giderek başlar ve çoğu zaman başlıca kişilerinden birinin başına gelen bir felaketi içeren sonuç olayından sonra coşkunluktan durgunluğa doğru giderek biter (178). “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” isimli hikâyede, anlatının birdenbire başlamayışını ve birdenbire bitmeyişini, durgunluktan coşkunluğa ve tekrar durgunluğa doğru gidişi bulmak mümkündür. Hikâye, Salur Kazan’ın tanıtılması ve Oğuz beylerine verdiği bir ziyafette şarabın etkisiyle beylere avlanmayı teklif etmesiyle başlar. Oğuz beyleri atlarına binerler ve hep birlikte avlanmaya giderler. Onlar avdayken casusların bunu düşmanlara bildirmesiyle düşmanlar gelir; Kazan’ın evini yağmalar, karısını, annesini, oğlunu esir alır; Kazan’ın atlarını ve develerini götürürler. Hikâyede coşku Salur Kazan’ın avlanmaya gitmesiyle başlar ve sondan biraz önce Kazan’ın Şöklü Melik’le karşılaşması sırasında beylerin yardımı gelmesi ve düşmanları yenilgiye uğratmasıyla biter. Kazan, Şöklü Melik’i alt eder; kaybettiği her şeyi geri alır ve yurduna döner. Hikâye Dede Korkut’un söylediği Oğuzname ile biter. Hikâyede, başlangıçta Salur Kazan’ın betimlendiği ve beyleri avlanmaya davet ettiği kısım durgunluktan coşkunluğa; sonda,

Kazan'ın evine döndükten sonra yaptıklarının anlatıldığı kısım coşkunluktan durgunluğa geçişi gösterir.

Axel Olric özellikle hikâyenin bir- den bire bitmemesi üzerinde durur. Uzun anlatılarda hikâyenin, olay çözüldükten yani coşkunluk sona erdikten sonra birkaç durak noktasının ardından bittiğini, kısa anlatılarda ise en az bir durak noktası bulunduğunu belirtir (178). Bu hikâyede durak noktası Kazan'ın evine dönmesinden sonra yaptıklarının anlatıldığı kısımdır: "Altun tahtında [oturdu], yene evini dikti. Karaca Çobanı imrahur eyledi. Yedi gün yedi gece yeme içme oldu. Kırk baş kul kırk kırnak oğlu Uruz başına azad eyledi. Cılasun koc yiğitlere kıla ölke verdi, şalvar, cübbe, çuka verdi" (66). Ayrıca her hikâyenin sonunda Dede Korkut'un hikâyede geçen olaylarla ilgili özlü bir Oğuzname söylemesi de hikâyenin birdenbire bitmediği tezini destekler.

İkinci kural, "Yineleme Kuralı"dır. Olric, "[e]debiyatta yinelemeden başka konuya önem kazandıracak birçok araç [olduğunu], [...] buna karşılık halk anlatıları[nın] tam anlamıyla ayrıntılara inme tekniğinden yoksun [olduğunu] ve zaten pek ender olan tasvirler[in] de çok kısa oldukları için konuya önem kazandıran etkili bir araç" olmadıklarını belirtir ve "geleneksel sözlü anlatımımızda yalnız bir seçenek vardır; yineleme" diye ekler (180). Bu hikâyede Olric'in söylediği anlamda yinelemelere rastlanmaktadır. Hikâyede olaylar birer kere olur. Kazan, avlanmaya gider, kâfirler Kazan'ın evini yağmalar, Karaca Çoban kâfirlerle savaşır, Kazan avda kötü rüya görür, yurduna döner, Karaca Çoban'ı bulur, Karaca Çoban'la kâfirleri bulmaya giderler, kâfirler Borla Hatun'a zarar

vermek ister, Borla Hatun kâfirlerden kendisini saklamayı başarır, kâfirler oğlunun etini yedirme yoluyla onu bulmaya çalışır, bu sırada Kazan ve Karaca Çoban gelirler, savaşmaya başlarlar, Oğuz beyleri gelirler, hep birlikte savaşır, Şöklı Melik'i yenerler, evlerine dönerler. Burada herhangi bir kişinin bir şeyi üç kez yapması ya da aynı şeyi üç farklı kişinin yapması söz konusu değildir. Tekrarlar, daha çok olmuş bir olayın tekrar anlatılması şeklinde gerçekleşmektedir. Mesela hikâyenin ana heyecan unsuru olan, kâfirlerin Kazan'ın yurduna saldırması; evini yağmalaması, karısını, annesini, oğlunu, kırk ince belli kızı almaları; atlarını, develerini götürmeleri önce şöyle anlatılmaktadır:

Altun ban evlerin kafirler çapdılar. Kaza benzer kızı gelini çağırşurdılar. Tavla tavla şehbaz atlarını bindiler, katar katar kızıl develerini yetdiler. Ağır hazinesini, bol akçasını yağmaladılar. Kırk ince bellü kızıyla Boyı Uzun Borla Hatun yesir getdi. Kazan Beg'in Karacuk olmuş anası kara deve boynında asuhı getdi. Han Kazanun oğlu Uruz Beg üç yüz yigidilen eli baglu, boynı baglu getdi. Eylik Koca oğlu Sarı Kulmas Kazan Begün evi üzerine şehid oldu. (51)

Bu sıralanan olaylar daha sonra kâfirlerin kendi aralarında konuşmalarında; "Kazanun tavla tavla şehbaz atlarını binmişüz, altun akçasını yağmalamışuz, kırk yigidilen oğlu Uruzı tutsak etmişüz, katar katar develerini yetmişüz, kırk ince belli kızılan Kazanun helalını tutmuşuz." (51) şeklinde, kâfirlerin Karaca Çoban'la konuşmalarında;

Kazan Begün dünlüğü altun ban evlerini biz yıkmışuz,
Tavla tavla şehbaz atlarını biz binmişüz,

Katar katar kızıl devesini biz yetmişüz,
 Karıcuk anasını biz getirmişüz,
 Ağır hazine, bol akçasını biz yağmalamışuz,
 Kaza benzer kızı gelini biz yesir etmişüz,
 Kırk yigidilen Kazanun oğlunu biz getirmişüz,
 Kırk ince bellü kızıla Kazanun helalını biz getirmişüz. (52)

şeklinde ve son olarak da Karaca Çoban'ın Kazan'la konuşmasında;

Karıcuk anan kara deve boynında asulı geçdi,
 Kırk ince bellü kız ile helalun Boyu Uzun Borla Hatun
 Ağlayuban şundan geçdi,
 Kırk yigidilen oğlın Uruz
 Başı açık, yalun ayak
 Kafirlerün yanınca tutsak getdi,
 Tavla tavla şehbaz atlarun kafir binmiş,
 Katar katar kızıl develerün kafir binmiş,
 Altun akça, bol hazineni kafir almış. (56)

şeklinde tekrar edilmektedir. Yukarıdaki örnekler, tekrarların Olric'in söylediği anlamda halk anlatılarının ihtiyacı duyduğu bir form olduğu tezini desteklemektedir. Olaylar bir kere hikâyenin anlatıcısı tarafından, üç kere de hikâyedeki kahramanlar tarafından birbirlerine anlatılmaktadır.

Axel Olric üçüncü kural olarak yineleme kuralıyla bağlantılı olan "Üçler Kuralı"nı belirler. Ona göre "[y]ineleme hemen her zaman üç sayısına bağlıdır" (180). Bu hikâyede üç kişinin aynı şeyi yapması ve en sonuncusunun akıllıca davranmasına—halk anlatılarındaki en küçük kardeş yani en sondan gelenin en

akıllı olması gibi—örnek verilebilecek bir sahne vardır. Salur Kazan Oğuz beylerine avlanmayı teklif ettiğinde, Deli Tundar ile Kara Budag sırasıyla, "[b]eli, Han Kazan, maslahatdur" ve "[a]gam Kazan, maslahatdur" cevaplarını verirler. Üçüncü kişinin cevabı anlatıcı tarafından diğerleriyle kıyaslanarak verilir: "Anlar eyle de gec At Ağızlu Aruz Koca iki dizinin üstüne çokdi, eydür: 'Agam Kazan, sası dinlü Gürcistan azgında oturursın. Ordun üstine kimi korsın?' ". Hikâyede üçler kuralına verilebilecek tek örnek budur. Bu sahne de, görüldüğü gibi merkezî bir yerde bulunmamaktadır.

Bu hikâyede karşımıza en çok üç ve kırk sayısının çıkması da anlamlıdır. "Üç yerde tepe gibi taş yığıdı" (52), "üç günlük yol" (54), "üç yekeleli kayın otlar" (66), "üç yaşar tana derisi" (61), "üç keçi tüyünden sapanı" (61), "kırk ince belli kız", "kırk yigid", "kırk gün kırk gece düğün" (66) kullanımları bu sayıların Türk halk anlatılarında kalıplaşmış kullanımlarını göstermektedir. Bunların dışında on iki bin, yedi, beş, seksen, doksan, dokuz, üç yüz, altı yüz, yedi bin gibi sayılar da hikâyede geçmektedir.

Dördüncü kural "Bir Sahnede İki Kural"dır. Bu kurala göre bir sahnede aynı zamanda ortaya çıkan kişi sayısı en fazla iki olmalıdır. Axel Olric'e göre bu katı bir kuraldır ve halk anlatılarında aynı zamanda birden fazla kişinin konuşmasına yer verilmez (182). Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder" isimli hikâyede bu kuralın işlediği görülmektedir. Konuşmalar bazen karşılıksız bazen karşılıklıdır. Karşılıksız konuşmalar kahramanların bitki ve hayvanlarla konuşmasından kaynaklanmaktadır. Konuşmalar kısa diyalog ya da soru cevap şeklinde değildir. Bir

kişi bütün söyleyeceklerini söyler, karşısındaki de ona cevap verir. Kâfirler ve çoban, çobanla Kazan, Kazan'la Şökli Melik, Borla Hatun'la Uruz karşılıklı konuşurlar. Kazan'ın ve oğlu Uruz'un bitki ve hayvanlarla konuştuğu sahneler de vardır. Konuşmaların kime yöneldiği konuşan kişi tarafından hemen ilk cümlede belli edilir. Mesela çoban, Salur Kazan'la konuşmasına “[ö]lmüştüydün yitmişmiydün, a Kazan?” diye, Salur Kazan da ona verdiği cevapta konuşmasına “[a]gzun kurusun çoban!” diye başlar. Bütün konuşmalar—tek taraflı olanlar da—karşıdaki kişiye hitapla başlamaktadır.

Beşinci Kural “Zıtlık Kuralı”dır. Bu kurala göre “Sage’de her zaman kutuplaşma vardır. Kuvvetli bir Thor’un karşısında mutlaka akıllı bir Odin veya kurnaz Loki bulunmaktadır. Hüzünlü bir kadının yanında neşeli ve ferahlatıcı biri oturacaktır. Bu temel zıtlık, epik yapısının önemli bir kuralıdır” (182). Bu hikâyede zıtlık kuralının da işlediği görülmektedir. Sahnelerde karşı karşıya gelen kişiler birbirlerine zıt tiplerdir. Bu zıtlık genellikle, iyi-kötü; zalim-madun ilişkisi üzerinden kurulmuştur. İlk konuşma kâfirlerle Karaca Çoban arasındadır. Kâfirler kötü, zalim ve korkaktırlar. Karaca Çoban, Kazan'ın koyunlarını tek başına üç yüz kâfirden koruyacak kadar cesur ve beceriklidir. Kâfirler, ona koyunları verdiği takdirde onun için Şökli Melik'ten beylik isteyeceklerini söylerler ama çoban bu teklifi kabul etmez ve onları yener. Başka bir sahne Borla Hatun'la oğlu Uruz arasındadır. Burada Borla Hatun oğlundan etini yemek için izin istemektedir. Aksi takdirde kâfirler onun Borla Hatun olduğunu anlayacaklar ve ona kötülük edeceklerdir. Uruz cesurca annesine etini yemesini,

kendisini kâfirden saklamasını salık verir. Borla Hatun bunun üzerine ağlayıp dövünmeye başlar. Burada da yiğit oğul ile merhametli anne arasında bir zıtlık vardır. Diğer bir sahne de Şökli Melik'le Salur Kazan arasındadır. Burada da Şökli Melik kötü; salur Kazan iyidir. Kazan iyilikle sadece annesini vermesini ister Şökli Melik'ten ama Şökli Melik kabul etmez ve savaşmayı seçer. Örneklerden de anlaşıldığı gibi zıtlık kuralını bu hikâyede bulmak mümkündür.

Altıncı kural “İkizler Kuralı”dır. Bu kurala göre, “[i]ki kişi aynı rolde ortaya çıktığında bunların ikisinin de küçük ve zayıf olarak betimlendiğini görürüz” (183). Olric burada ikizler kelimesinin geniş anlamda ele alınması gerektiğini belirtir. Anlatıda mutlaka gerçek ikizlerin bulunması gerektiğini düşünmemeliyizdir. Bu, ikinci derecede gelen tiplerin çift olarak ortaya çıkmaları şeklinde de görülebilir. Ancak bu hikâyede aynı işleve sahip iki tip bulmak mümkün değildir. İkizler kuralı “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” isimli hikâyede işlememektedir.

Yedinci kural, “İlk ve Son Durumun Önemi”dir. Bu kural da üçler kuralına bağlıdır. Olric, ilk ve son durumun önemi kuralını “üç kardeşten” önce ya da sonra gelen arasındaki önem ve duygudaşlık kurma ilişkisi bağlamında değerlendirmektedir. Bu hikâyede üçler kuralı ana kahramanlar üzerinde işlememektedir. Dolayısıyla ilk ve son durumun önemi kuralını da aramak yersiz olacaktır.

Sekizinci kural, “Tek Çizgi Kuralı”dır. Axel Olric bu kuralla ilgili şunları söyler:

Çağdaş edebiyat [...] çeşitli entrika çizgilerini birbirine dolayıp karıştırmaktan hoşlanıyor. Buna karşılık halk

anlatısı bir olay çizgisini başkasıyla karıştırmaz; halk anlatıları her zaman tek çizgildir. Eksik kalan ayrıntıları tamamlamak için geriye dönüş yapmaz. Eğer daha önceki olaylar hakkında bilgi vermek gerekiyorsa; bu bir konuşmanın içinde verilir. (185)

Bu hikâyede olaylar tek çizgili bir olay örgüsü doğurmuştur. Bütün olaylar merkezdeki olayla, yani Kazan'ın ava gitmesi ile bire bir ilişkilidir ancak hikâye üç ayrı koldan gelişir. Önce ilk iki olay birleşir daha sonra da üçüncü olayın bunlara bağlanması yoluyla sonuca ulaşılır. Merkezdeki olay Kazan'ın ava gitmesi sonucunda evinin yağmalanması ve karısının, annesinin, oğlunun düşmana esir olmasıdır. Bunun sebep olduğu üç olay; çobanın kâfirlerle savaşması, Kazan'ın kötü rüya görüp yurduna dönmesi, Borla Hatun ile Uruz'un kâfirlerin yurdunda yaşadıklarıdır. Önce çobanla Kazan'ın yolları kesişir ve birlikte kâfirlerle savaşmak için yola düşerler. Kâfirlerin yurduna vardıklarında da Borla Hatun ve Uruz'la yolları kesişir ve böylece üç olayın birleşmesiyle hikâyeye sonlanır. Ancak bu karmaşık bir yapı oluşturmamakta, olayların birbirine eklenmesiyle olay örgüsünün tek çizgili oluşu korunmaktadır.

Dokuzuncu kural "Kalıplaştırma Kuralı"dır. Bu kurala göre "[a]ynı çeşitten iki insan veya durum elverdiği ölçüde değişik değil, elverdiği ölçüde birbirine benzerdir" (185). Kalıplaştırma kuralının bu hikâyede merkezi olaylarda görüldüğü söylenemez, ancak aynı roldeki kişilerin aynı şeyi yaptıkları, birbirlerini tekrar ettiklerini söylemek mümkündür. Bu kuralı şöyle örnekleyebiliriz: Salur Kazan avlanmaya karar verdiği zaman yanındaki Oğuz beylerinden ikisi aynı

şekilde cevap verir: "Kıyan Selçuk oğlu Deli Tundar eydür: 'Beli, Han Kazan, maslahattur.' Kara Göne oğlu Kara Budag eydür: 'Agam Kazan, maslahattur'" (50). Diğer örnek, Oğuz beylerinin Şöklü Melik'in yurduna gelmelerinin anlatıldığı kısımdan verilebilir. Oğuz beylerinin gelişi tek tek anlatılır. İlkini örneklemek yeterli olacaktır:

Kara Dere azgında [Kadir veren]
Kara boga derisinden beşiginün yapuğu olan,
Acığı tutanda kara taşı kül eyleyen,
Bıyığın ensesinde yedi yerde düğen
Erenler evreni Kazan Begün kartası Kara Göne
Çapar yetdi,
"Çal kılıcun, kardaş Kazan, yetdüm!" dedi.

Kara Göne'nin ardından sekiz bey daha gelir ve hepsi yukarıdaki örnekte olduğu gibi yiğitlikleriyle betimlendikten sonra "[...] Çapar yetdi, / Çal kılıcun [agam / begüm] Kazan, yetdüm!" diyerek sözü bir diğerine devrederler.

Onuncu kural "Büyük Tablo Sahneleri Kuralı"dır. Axel Olric'e göre "[b]u sahnelerde Sage kahramanları yan yana gelirler" (185). Burada önemli olan ise ortaya çıkan durumun görkemli olması, gerçeğe değil hayale dayanmasıdır. Diğer yandan bu sahneler "bir geçicilik duygusu değil, bir çeşit zaman içinde süreklilik niteliği [...]" ve tek başına kişinin kafasında bir resim olarak ortaya çıkabilen bir güç taşı "[rlar]" (186). "Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder" isimli hikâyede bu sahnelere örnek gösterilebilecek bir durum vardır: Salur Kazan Şöklü Melik'in yurduna savaşımaya gidecektir ancak çobanın yanında gelmesini istemez, çünkü Oğuz

beylerinin ona “[ç]oban bile olmasa Kazan kafiri almazdı” (57) demelerinden korkar. Çobanı bir ağaca bağlar. Ona, “[m]ere çoban, karnın acıkmamışiken, gözün kararmamış iken bu ağacı koparı-gör” (57) der. Karaca Çoban ağacı hemen koparır ve sırtında ağaçla Kazan’ın arkasından gider. Kazan’ın “[m]ere çoban, bu ağac ne ağacdur” (58) diye sorması üzerine çoban onu, “[a]lgam Kazan, bu ağac ol ağacdur kim, sen kafiri basarsın, karnun acıgur, sana bu ağacıla yemek pişirürin” (58) diye yanıtlar. Çobanın sırtında ağaçla yürüdüğü sahne bir büyük tablo sahnesidir.

On birinci kural, “Tek Entrika Kuralı”dır. Bu kural epik birlik kuralıyla birlikte düşünülmelidir. Olayların tek entrika etrafında dönmesi epik birliği de sağlayan unsurdur. Epik birlik kuralını tartışırken, bütün olayların merkezî bir olay etrafında döndüğünü ve sonda yeniden birleştiğini söylemiştik. Hikâyedeki entrika unsuru, Salur Kazan’ın ava gitmesi sonucunda evinin yağmalanması; hayvanlarının götürülmesi; karısının, oğlunun, annesinin kaçırılmasıdır ve bu entrika hikâyesinin sonunda çeşitli olayların birbirine eklenmesiyle çözülür. Bu olaylar epik birlik kuralı kısmında anlatıldığı için burada tekrar etmeye gerek görmemekteyiz.

Son ve on ikinci kural “Dikkati Baş Kahraman Üzerinde Toplama”dır. Bu kurala göre Sage’de dikkat baş kahraman üzerinde toplanmalıdır. Baş kahraman ve entrika birbirinden ayrılmaz (187). Bu yüzden bu kuralı da epik birlik ve tek entrika kuralından bağımsız düşünmemek gerekir. Entrikayı sağlayan merkezî olayın kahramanı Salur Kazan’dır ve çeşitli yön değiştirmelerle hikâyede diğer kahramanların başından

geçenler anlatılsa da hikâyesinin Kazan’la başlayıp, yine onunla bitmesi ve diğer kahramanların başlarından geçen olayların ana olaya bağlanması onun hikâyesinin baş kahramanı olduğunu göstermektedir.

Bu on iki kuraldan yola çıkarak yaptığımız incelemede Dede Korkut Oğuznamelerinden ikincisi olan “Salur Kazanın Evi Yağmalandığı Boyu Beyan Eder” isimli hikâyesinin, Axel Olric’in belirlediği halk anlatılarının epik kurallarına büyük ölçüde uyduğu görülmektedir. “İkizler kuralı” ve “ilk ve son durumun önemi kuralı” dışında tüm kuralların bu anlatıda işlediği görülmüştür. Ancak halk anlatılarını tespit etme konusunda içerik açısından veriler sunan bu kurallar biçim açısından eksik kalmaktadır. Milman Parry ve Albert Lord’un sözlü kültürün işleyişi ile ilgili yaptıkları çalışmalar sonucunda ortaya çıkardıkları “Sözlü Formül Teorisi” ışığında bu hikâyeleri değerlendirmek daha kesin sonuçlara ulaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Adıgüzel, Sedat. “Başkurt Destanı Akbuzat’ın Epik Kurallara Göre İncelenmesi”. *Milli Folklor* 44. (Mayıs 1999): 24-34

Semih Tezcan, Hendrik Boeschoten, haz. “Salur Kazanın Evi Yağmalandığı Boyu Beyan Eder”. *Dede Korkut Oğuznameleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 2001. 50-67

Olric, Axel. “Halk Anlatılarının Epik Kuralları”. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Ankara: Milli Folklor Yayınları. 2003. 177-88.

Özcan, Tarık. “Oğuz Kağan Destanı’nın Halk Anlatılarının Epik Kuralları Bakımından İncelenmesi”. *Milli Folklor* 31-32. (Güz-Kış 1996): 95-97